

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

KARACADAĞ
KALKINMA AJANSI • DEVELOPMENT AGENCY

ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİNDEKİ İŞLETMELERDE YAZILIM İHTİYACININ BELİRLENMESİ ARAŞTIRMASI RAPORU

DİYARBAKIR, ŞANLIURFA

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	6
2. KÜNYE	7
2.1. Amaç	7
2.2. Kapsam	7
2.3. Yöntem	7
2.4. Katılım Oranları	8
3. ÖZET VERİLER	23
3.1. Faaliyet Süreleri	23
3.2. Teknoloji Kullanımı	23
3.3. Yazılım İhtiyacı	23
3.4. Kullanılan Yazılımlar	23
4. ÖNERİLER	24

TABLolar

Tablo 1: Çalışmaya Katılanların Firmadaki Görev Dağılımı Durumu	8
Tablo 2: Çalışmaya Katılan İşletmelerin NACE Kodlarına Göre Dağılımı (Şanlıurfa).....	9
Tablo 3: Çalışmaya Katılan İşletmelerin NACE Kodlarına Göre Dağılımı (Diyarbakır).....	9
Tablo 4: Çalışmaya Katılan İşletmelerin Faaliyet Süreleri.....	10
Tablo 5: Çalışmaya Katılan İşletmelerde İnternet Kullanım Durumu	11
Tablo 6: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Aktif Olarak Kullanılan Yazılımların Dağılımı	12
Tablo 7: Firmalarda Halihazırda Kullanılan Yazılımlar (Şanlıurfa)	12
Tablo 8: Firmalarda Halihazırda Kullanılan Yazılımlar (Diyarbakır)	13
Tablo 9: Firmalarda Halihazırda Kullanılan Yazılımlar (Toplam).....	14
Tablo 10: Çalışmaya Katılan İşletmelerde İhtiyaç Duyulan Yazılımlar.....	15
Tablo 11: Kullanılmayan, İhtiyaç Duyulan Yazılımlar (Şanlıurfa)	16
Tablo 12: Kullanılmayan, İhtiyaç Duyulan Yazılımlar (Diyarbakır)	16
Tablo 13: Kullanılmayan, İhtiyaç Duyulan Yazılımlar (Toplam).....	17
Tablo 14: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Yazılım Konusunda Belirtilen İfadelere Katılma Durumu ...	17
Tablo 15: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Öncesi ve Sonrası Satış Yöntemlerinin Önem Sırası (Şanlıurfa).....	18
Tablo 16: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Öncesi ve Sonrası Satış Yöntemlerinin Önem Sırası (Diyarbakır).....	19
Tablo 17: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında TV Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim	19
Tablo 18: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında Radyo Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim	20
Tablo 19: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında Gazete/Dergi Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim	20
Tablo 20: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında İnternet Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim	20
Tablo 21: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında Sosyal Medya Kanalları Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim	20
Tablo 22: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında Afiş/Billboard Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim	21
Tablo 23: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sürecinde Mevcut Yazılımları Kullanım Sıklığı (Artış / Azalış) Durumu	21
Tablo 24: Covid-19 Döneminde Alınan Yazılımlar	22

ŞEKİLLER

Şekil 1: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Bilgisayar Kullanım Durumu (Şanlıurfa)	11
Şekil 2: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Bilgisayar Kullanım Durumu (Diyarbakır)	11
Şekil 3: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Nedeniyle Alınan Yazılımlar	21

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu çalışma, Diyarbakır ve Şanlıurfa illeri Karma Organize Sanayi Bölgelerinde bulunan firmalarda “Yazılım İhtiyaçlarının Belirlenmesi” amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra firmaların bilgisayar ve yazılım kullanım alışkanlıkları, yazılımlarla ilgili algı ve beklentileri, satış kanalları ve tüm verilerle karşılaştırılabilirliği açısından Covid-19 süreci ve süreç öncesi durumları da belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın taslak soru formu üzerinde karşılıklı mutabakatlardan sonra soru kağıdının son hali verilmiş, gerçekleştirilen eğitim ve pilot çalışmalar sonrasında 19.10.2020 tarihinde saha çalışmaları başlatılmıştır.

Çalışmanın saha çalışması sırasında toplam 8 veri derleme uzmanı görev almış, merkez ofisten 1 proje yöneticisi, 1 süpervizör ve 1 kontrolör kalite kontrol süreçlerini yürütmüştür.

Çalışmada maksimum katılımın sağlanabilmesi adına karma veri toplama yöntemi kullanılmıştır:

Bu yöntemler; CAPI, CAWI, CATI ve PAPI olarak belirtilebilir.

Çalışma kapsamında toplam 418 firma ile iletişime geçilmiş, temas kurulan işletmelerin 317 tanesi çalışmaya katılarak anketi doldurmuş, firmaların 101 tanesinden olumlu geri dönüş alınamamıştır. Çalışmaya katılanların %38,2’si (121 adet) Diyarbakır OSB’de ve %61,8’i (196 adet) ise Şanlıurfa OSB’de faaliyet gösteren işletmelerdir. Ortalama katılım oranı %75,8 olmuş ve veri toplama süreci 02.11.2020 tarihinde sonlandırılmıştır.

Veri toplama sürecinde anlık ve günlük olarak kalite kontrol süreçleri uygulanmış, 04.11.2020 tarihinde kontrol süreçlerinin tamamlanmasının ardından veri kontrolü ve raporlama aşamasına geçilmiştir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde;

Şanlıurfa’da görüşülen tüm firmaların ortalama faaliyet yılı ve buldukları OSB’deki faaliyet süreleri birbirine çok yakındır. Kuruluşundan itibaren OSB’de faaliyet gösterdiğini söyleyen oldukça fazla firma vardır. Diyarbakır’daki firmaların faaliyet süreleri incelendiğinde birçok firmanın uzun yıllardır sektörde olduğu görülmektedir (Ortalama 13,6 yıl). Buna karşın OSB’deki faaliyet süreleri oransal olarak daha kısadır (ortalama 7,4 yıl). Bu durum Diyarbakır OSB’nin daha sonra kurulmuş olmasına bağlanabilir.

Diyarbakır’da 1 işletme dışında çalışmaya katılan tüm işletmelerde en az bir birimde bilgisayar kullanılmaktadır. Şanlıurfa’da tüm işletmelerde en az bir birimde bilgisayar kullanılmaktadır. En yoğun bilgisayar kullanılan birim Muhasebe Birimidir (%83,6). Genel olarak bakıldığında bilgisayar kullanma oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Üretim biriminde bilgisayar kullanımı teknoloji yoğun üretim anlamına gelebilmektedir. Üretim biriminde bilgisayar kullanıldığını söyleyen firmaların sektör dağılımları incelendiğinde, en yoğun bilgisayar kullanımının tekstil sektöründe (%17,9), daha sonra inşaat (%10,7) ve gıda (%9,5) sektörlerinde gerçekleştiği görülmüştür. Üretimde teknolojinin günümüz şartlarında kaçınılmaz olduğu düşünülürse bilgisayar ve teknoloji kullanımının üretim birimlerinde yaygınlaştırılması konusunda çeşitli çalışmaların yapılmasının olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Bilgisayarın yanı sıra internet kullanım verileri incelendiğinde, kablolu internet kullandığını söyleyenlerin oranı %93,1, kablosuz internet (Wi-Fi) kullandığını söyleyenlerin oranı %82,6, her ikisini kullandığını söyleyenlerin oranı ise %76,3’tür. Görüşme yapılan firmaların %0,6’sında internet kullanılmamaktadır (2 firma).

Firmaların yazılım kullanım oranları yüksek gibi görünse de Word, Excel gibi temel office programlarının kullanılmasının bu oranı arttırdığı görülmektedir. Şanlıurfa’da temel office yazılımları ayrı tutulduğunda yazılım kullanım oranı %36,2’ye düşmektedir (71 firma). Diyarbakır’da ise bu oran %67,8’e düşmektedir (82 firma).

Diyarbakır'da en az 1 adet yazılıma ihtiyacı olduğunu belirten firmaların oranı %28,9 iken bu oran Şanlıurfa'da %3,1'dir. Anti virüs koruma programının ihtiyaç olarak belirtilmemiş olması düşünülmesi gereken konular arasında değerlendirilebilir.

Siber saldırılara ve internet aracılığı ile işlenecek suçlara maruz kalmamak için ve siber saldırı hasarını en aza indirebilmek için güvenli internet ve güvenli bilgisayar kullanımının artması gerekmektedir. OSB'de faaliyet gösteren işletmelere farkındalık içeren etkinlikler ve projeler ile erişilmesi önem kazanmaktadır.

Covid-19 öncesi ve sonrası satış yöntemleri incelendiğinde iki dönem arasında dikkate değer değişimler görülmemektedir. Buna karşın toptan satış yöntemlerinde küçük de olsa bir azalma mevcutken, internet satış yöntemindeki önceliğin de çok az da olsa arttığı görülmektedir.

Genel olarak bakıldığında firmaların reklam / tanıtım kanallarında gözle görülür bir değişim bulunmamakla birlikte, firmaların reklam/tanıtım kanallarını çok fazla kullanmadığı görülmektedir. Diyarbakır'da sosyal medya kanallarını kullanma oranının oransal olarak arttığı görülmektedir.

1. GİRİŞ

Yazılım; elektronik parçaların birbiriyle haberleşmesini sağlayarak kullanıcısının iş süreçlerini kısaltan, iletişimi sağlayan, verimliliği arttıran çeşitli görevler için hazırlanmış programlardır. Yazılımlar temelde 3'e ayrılır: sistem yazılımları, uygulama yazılımları ve çevrim içi yazılımlar. Sistem yazılımları, bilgisayarın düzgün bir biçimde çalışmasını sağlarken uygulama yazılımları ise kayıt tutmak, hesap yapmak gibi kullanıcıların belirli ihtiyaçlarına yönelik olarak kurgulanan Word, Excel gibi yazılımlardır. Son olarak çevrim içi yazılımlar da program dillerini makine diline çevirmeye yardımcı olurlar.

Günümüzde bilgiye ulaşma, yayma, işletme için yararlı hale getirme, bilişim sistemleri vasıtasıyla çok daha kolay gerçekleşmektedir. İşletmeler bu teknolojiler vasıtasıyla işgücü verimliliği, hızlı iletişim, iş güvenliği, üretimde otomasyon, online satış alternatifleri, tedarik gibi avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajlarla işletmeler rasyonellik düzeyini artırma, performans artışı, müşteri memnuniyeti ve rekabet yeteneği kazanabilmektedirler.

Dünyada her geçen gün artan dijitalleşme ile doğan ihtiyaçlar her alanda kendini göstermektedir. Bu nedenle her geçen gün yeni çözümler ve yeni teknolojiler geliştirilmektedir. Dijitalleşme ile çıkan dijital ürünler, bilişim sistemleri ve kritik alt yapılar siber saldırılara açık bir ortam oluşturmaktadır. Küresel ortamda siber saldırıların maliyeti yıllık 400 milyar dolara yakın olup 2019 yılında bu rakam yaklaşık 2,1 trilyon dolara çıkmıştır.

Türkiye'de son dönemlerdeki Ar-Ge çalışmalarına ve bilişim alanındaki özel destek ve teşviklere rağmen yerli yazılım şirketleri, Türkiye yazılım pazarında düşük bir paya (%24 civarında) sahiptir.

Uzun yıllar Hizmet Sektörü kapsamında değerlendirilen bilişim teknolojisi ve yazılım üreten işletmeler, "Sanayi Sicil Kanunu" kapsamına alınarak sanayici statüsüne kavuşmuştur.

Türkiye'nin 2023 yılında en büyük 10 ekonomi içinde olabilmesinin ana bileşenlerinden biri de bilişim teknolojileri sektörünün büyümesinden geçmekte olup, 2023'te 160 milyar dolar büyüklüğe ulaşabileceği öngörülmektedir. Daha sıkı politikalar ve atılacak diğer adımlarla Devletin de arkasında duracağı bir Yazılım Sektörünün her sene %25 katlanarak büyüyecek potansiyeli olduğu bilinciyle 2023 yılında 50 milyar dolara, yerlilik oranının da %80-90'lara ulaşması mümkün görülmektedir.

BSA Küresel Yazılım Araştırması'nın 2015 yılında yayınladığı rapora göre dünyada %43 oranında lisanssız yazılım kullanım görülürken bu oran Türkiye'de %62 olarak görülmektedir. Yasal olarak lisanslı ve güvenli bir şekilde kullanılması gereken yazılımların lisanssız olarak kullanma eğiliminin nedenlerinin çok iyi bir şekilde irdelenmesi gerekmektedir. Hem lisanssız kullananlara hem de sektöre olan zararlarının açık bir şekilde anlatılması gerekmektedir. Lisanssız yazılım kullanmanın kişisel zararlar hem bilgisayarlarına hem de dijital ortamda bulunan veri ve bilgi nitelikli projelerinin zarar görmesi şeklinde ifade edilebilir. Sektörel zararın ise 2015 yılındaki rapora göre 506 milyon dolarlık bir ticari kaybın olduğu görülmektedir.

Firmalar günümüzde rekabet koşullarına ayak uydurabilmek için her birimde olduğu gibi üretim birimlerinde de dijitalleşmeye gitmek zorunda kalmışlardır. Üretim yazılımları firmaların üretim birimlerinde üretim miktarı artışı yanında, ürün kalitesi ve çeşitliliğini de arttıran önemli bir unsur haline almıştır.

Sosyal mesafeyi korumak için uzaktan çalışma / eğitim hayatına devam etme prensibini benimseyen çoğu ülke, dijital çözümler sayesinde hem iş / eğitim sürekliliğini sağlamakta hem de çalışanların / öğrencilerin sorunsuz bir şekilde birbirleri ile bağlantı kurmasını kolaylaştırarak günlük hayatlarında gerçekleştirilmeye alışık oldukları profesyonel ve sosyal etkileşimi kurmalarına yardımcı olmaktadır.

Covid-19 salgını, operasyonların, üretim hatlarının ve tesislerin izleme ve bakımının uzaktan yönetimine olanak veren Endüstri 4.0 ve akıllı üretim uygulamalarının faydalarını bir kez daha gözler önüne sermiştir. Covid-19 krizinde sağlık sistemlerinin modernizasyonu, kriz yönetimi, kamu sağlığı ve güvenliği, tedarik zinciri ve üretim konularında önemli roller oynadığı görülmüştür. Akıllı uygulamaların yalnızca kriz dönemlerinde değil, bu süreçten sonra da üstün faydalarının olacağı gözden kaçırılmamalıdır.

2. KÜNYE

Bu çalışma Şanlıurfa Karma Organize Sanayi Bölgesi ve Diyarbakır Karma Organize Sanayi Bölgesi sınırları içerisinde faaliyet gösteren firmaların bilgisayar ve yazılım kullanım durumlarının tespit edilebilmesi ve yine bu firmaların ihtiyaç duydukları yazılımları belirlemek amacıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda çalışmalarını sürdüren Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından yapılmıştır.

Karacadağ Kalkınma Ajansı proje ekibi tarafından taslak bir soru formu hazırlanmış, gerekli düzeltmeler ve testler yapıldıktan sonra soru formuna son hali verilmiştir.

Oluşturulan soru formu daha sonra dijital ortama aktarılmış, gerekli testler, denemeler, eğitimler ve pilot çalışmalardan sonra veri derleme uzmanları tarafından saha çalışmasına başlanmıştır.

Veri toplama süreci tam tarama yöntemi kullanılarak yapılmış olup maksimum sayıda firmanın anket çalışmasına katılması sağlanmıştır.

Çalışma sonunda toplanan veriler SPSS 21 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik programı yardımıyla analiz edilmiştir.

2.1. Amaç

Çalışmanın ana amacı Covid-19 sürecinde Şanlıurfa ve Diyarbakır Karma Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren firmaların yazılım ihtiyaçlarının belirlenmesidir. Bunun yanı sıra firmaların bilgisayar ve yazılım kullanım alışkanlıkları, yazılımlarla ilgili algı ve beklentileri, satış kanalları ve tüm verilerle karşılaştırılabilirliği açısından Covid-19 süreci ve süreç öncesi durumları belirlenmeye çalışılmıştır.

2.2. Kapsam

Çalışma kapsamında Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde Karma Organize Sanayi Bölgeleri içinde faaliyet gösteren firmalarla birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma tam sayım yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiş ve mümkün olan en yüksek sayıda firmanın çalışmaya katılması hedeflenmiştir.

2.3. Yöntem

Çalışmada; CAPI, CATI, CAWI, PAPI olmak üzere aşamalı olarak 4 ayrı yöntem kullanılmıştır.

Yöntem 1: CAPI

Çalışmanın ilk aşamasında, görüşmeciyile yüz yüze online anket yapılmaya çalışılmıştır. Bu yöntemde veri derleme uzmanı bir mobil cihaz yardımıyla soruları sormuş ve verdiği cevaplar anlık olarak sisteme girilmiştir.

Yöntem 2: PAPI

Eğer görüşme yapılan kişi o anda uygun değilse görüşmeciye hard copy olarak bir anket formu bırakılmıştır. Form doldurulduktan sonra veri derleme uzmanı tarafından daha sonra kontrollü bir şekilde teslim alınmıştır.

Yöntem 3: CATI

Form doldurmaya vakit bulamayan görüşmecilerden uygun bir gün ve saat için randevu alınmış ve randevu saatinde merkezde bulunan CATI operatörü tarafından anket telefon kanalıyla uygulanmıştır.

Yöntem 4: CAWI

Anketi web ortamında doldurmak isteyen görüşmecilere anket linki veya karekod gönderilmiş ve açılan anketin online olarak doldurulması sağlanmıştır.

2.4. Katılım Oranları

Çalışma kapsamında “evren eşittir örneklem” yöntemi kullanılarak **Açık ve Aktif olan** tüm firmalarla görüşülmüş ve tam tarama yapılmıştır. Firma görüşmelerinde katılımı arttırmak amacıyla 4 farklı anket yöntemi kullanılmış, tüm aşamalarda tecrübeli saha personeli kullanılmış, firmaların çalışma konusunda güven duyabilmeleri açısından her işletmeye çalışmanın amacına yönelik bilgilendirme yazısı bırakılmıştır.

Çalışma kapsamında toplam **418** firma ile iletişime geçilmiş, temas kurulan işletmelerin **317** tanesi çalışmaya katılarak anket doldurmuş, işletmelerin **101** tanesi ise çalışmaya katılmaya istekli olmamıştır. Ortalama katılım oranı %75,8 olarak gerçekleşmiştir.

Diyarbakır OSB’de toplam **207** firma ile iletişime geçilmiş, temas kurulan işletmelerin **121** tanesi çalışmaya katılarak anket doldurmuş, firmaların **86** tanesi ise çalışmaya katılmaya istekli olmamıştır. Ortalama katılım oranı %58,5 olarak gerçekleşmiştir.

Şanlıurfa OSB’de toplam **211** firma ile iletişime geçilmiş, temas kurulan işletmelerin **196** tanesi çalışmaya katılarak anket doldurmuş, firmaların **15** tanesi ise çalışmaya katılmaya istekli olmamıştır. Ortalama katılım oranı %92,9 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 1: Çalışmaya Katılanların Firmadaki Görev Dağılımı Durumu

Ünvan	Diyarbakır		Şanlıurfa		Toplam	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
İşletme Müdürü/Sahibi	40	33,1	13	6,6	53	16,7
Muhasebe Müdürü	33	27,3	164	83,7	197	62,1
Üretim Müdürü	15	12,4	10	5,1	25	7,9
Yönetici	10	8,3	9	4,6	19	6,0
Bilgi İşlem Müdürü	5	4,1			5	1,6
İnsan Kaynakları	5	4,1			5	1,6
Muhasebe Personeli	3	2,5			3	0,9
Mühendis	3	2,5			3	0,9
Pazarlama Müdürü	3	2,5			3	0,9
Planlama Uzmanı	2	1,7			2	0,6
Danışman	1	0,8			1	0,3
İdari Personel	1	0,8			1	0,3
TOPLAM	121	100,0	196	100,0	317	100,0

Çalışmada firma sahibi/ortağının yanı sıra firmanın işleyişine hâkim, bilgisayar ve yazılımlar konusunda karar verici olan veya etkisi bulunan kişilerle de görüşmeler yapılmıştır. Diyarbakır’daki işletmelerin %33,1’inde İşletme müdürü/sahibi ile görüşme gerçekleştirilirken %27,3’ünde ise muhasebe müdürü ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Şanlıurfa’daki işletmelerin %83,7’sinde muhasebe müdürü ile görüşmelerin gerçekleştirildiği görülmektedir.

Tablo 2: Çalışmaya Katılan İşletmelerin NACE Kodlarına Göre Dağılımı (Şanlıurfa)

Nace Kodu	Nace Açıklaması	Sayı	Yüzde
16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	6	3,1
24	Ana metal sanayi	5	2,6
38	Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	3	1,5
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	14	7,1
62	Bilgisayar programlama, danışmanlık ve ilgili faaliyetler	1	0,5
26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	5	2,6
42	Bina dışı yapıların inşaatı	9	4,6
82	Büro yönetimi, büro destek ve iş destek faaliyetleri	1	0,5
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2	1,0
35	Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım	1	0,5
27	Elektrikli teçhizat imalatı	1	0,5
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (Makine ve teçhizat hariç)	1	0,5
10	Gıda ürünlerinin imalatı	20	10,2
22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	18	9,2
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3	1,5
71	Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri; teknik muayene ve analiz	5	2,6
31	Mobilya imalatı	3	1,5
43	Özel inşaat faaliyetleri	2	1,0
13	Tekstil ürünleri imalatı	87	44,4
21	Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	1	0,5
46	Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	8	4,1
Genel Toplam		196	100,0

Şanlıurfa'da yapılan görüşmelerde firmaların %44,4'ünün "Tekstil ürünleri imalatı" alanında faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca %10,2'si ise "Gıda ürünlerinin imalatı" alanında faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Tablo 3: Çalışmaya Katılan İşletmelerin NACE Kodlarına Göre Dağılımı (Diyarbakır)

Nace Kodu	Nace Açıklaması	Sayı	Yüzde
16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	6	5,0
24	Ana metal sanayi	3	2,5
38	Atığın toplanması, ıslahı ve bertarafı faaliyetleri; maddelerin geri kazanımı	3	2,5
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	14	11,6
26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	1	0,8
42	Bina dışı yapıların inşaatı	2	1,7
96	Diğer hizmet faaliyetleri	1	0,8
8	Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	12	9,9
74	Diğer mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	1	0,8
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	6	5,0
35	Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım	1	0,8
27	Elektrikli teçhizat imalatı	2	1,7
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (Makine ve teçhizat hariç)	6	5,0
10	Gıda ürünlerinin imalatı	10	8,3
22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	4	3,3
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3	2,5

55	Konaklama	1	0,8
5	Kömür ve linyit çıkartılması	1	0,8
71	Mimarlık ve mühendislik faaliyetleri; teknik muayene ve analiz	1	0,8
31	Mobilya imalatı	7	5,8
29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1	0,8
43	Özel inşaat faaliyetleri	6	5,0
13	Tekstil ürünleri imalatı	16	13,2
46	Toptan ticaret (Motorlu kara taşıtları ve motosikletler hariç)	11	9,1
12	Tütün ürünleri imalatı	2	1,7
Genel Toplam		121	100,0

Diyarbakır'da yapılan görüşmelerde firmaların %13,2'sinin "Tekstil ürünleri imalatı" alanında faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca %11,6'sının "Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı" alanında, %9,9'unun "Diğer madencilik ve taş ocakçılığı" alanında faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Tablo 4: Çalışmaya Katılan İşletmelerin Faaliyet Süreleri

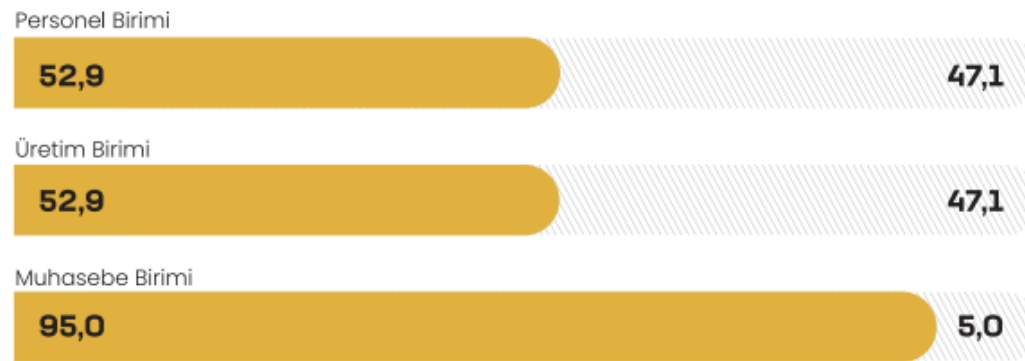
		Diyarbakır		Şanlıurfa		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bu sektördeki faaliyet süresi	1-3 Yıl	25	20,7	43	21,9	68	21,5
	4-7 Yıl	25	20,7	83	42,3	108	34,1
	8-10 Yıl	14	11,6	18	9,2	32	10,1
	11-15 Yıl	14	11,6	24	12,2	38	12,0
	16-20 Yıl	17	14,0	18	9,2	35	11,0
	21+ Yıl	26	21,5	10	5,1	36	11,4
	Toplam	121	100,0	196	100,0	317	100,0
Bulduğunuz OSB'deki faaliyet süresi	1-3 Yıl	37	30,6	44	22,4	81	25,6
	4-7 Yıl	36	29,8	86	43,9	122	38,5
	8-10 Yıl	17	14,0	16	8,2	33	10,4
	11-15 Yıl	15	12,4	23	11,7	38	12,0
	16-20 Yıl	14	11,6	18	9,2	32	10,1
	21+ Yıl	2	1,7	9	4,6	11	3,5
	Toplam	121	100,0	196	100,0	317	100,0

Firmaların sektördeki ve OSB'deki faaliyet süreleri incelendiğinde, Şanlıurfa'daki firmaların faaliyet sürelerinin sektör ve OSB'deki sürelerinin birbirine yakın oldukları görülürken, bu durum Diyarbakır için daha farklı görülmektedir. Diyarbakır'daki firmaların OSB'ye geçişlerinin kuruluşlarından daha sonra olduğu görülmektedir. Buda Diyarbakır OSB'nin daha sonra hayata geçtiği şeklinde yorumlanabilir. Bu durum Diyarbakır OSB'nin nispeten yeni bir OSB olması ile ilişkilendirilebilir.

Tabloda görüldüğü gibi Şanlıurfa'daki firmalar Diyarbakır'da bulunan firmalara göre daha gençtir.

Şekil 1: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Bilgisayar Kullanım Durumu (Şanlıurfa)

Çalışmaya katılan tüm işletmelerde en az bir birimde bilgisayar kullanılmaktadır. En yoğun bilgisayar kullanılan birim muhasebe birimidir (%76,5). Personel biriminde bilgisayar kullanan firmaların oranı %24,0, üretim biriminde bilgisayar kullanan firmaların oranı %10,2'dir.

Şekil 2: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Bilgisayar Kullanım Durumu (Diyarbakır)

Diyarbakır'da 1 işletme dışında çalışmaya katılan tüm işletmelerde en az bir birimde bilgisayar kullanılmaktadır. En yoğun bilgisayar kullanılan birim muhasebe birimidir (%95,5). Muhasebe birimi dışındaki birimlerde bilgisayar kullanımının neredeyse yarı yarıya olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Çalışmaya Katılan İşletmelerde İnternet Kullanım Durumu

İnternet kullanımı	Diyarbakır		Şanlıurfa		Toplam	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Evet	121	100	194	98,3	315	99,4
Hayır	0	0	2	1,7	2	0,6
Toplam	121	100	196	100	317	100

Şanlıurfa'da görüşme yapılan firmaların 1,7'sinde internet kullanılmamaktadır (2 firma). Diyarbakır'da ise görüşülen tüm firmalar internet kullandıklarını belirtmiştir.

Tablo 6: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Aktif Olarak Kullanılan Yazılımların Dağılımı

Yazılım Türü	Şanlıurfa		Diyarbakır		Toplam	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Bulut Yazılım (veriye uzaktan erişim sağlayan yazılım)	0	0,0	9	7,4	9	2,8
Anti Virüs Koruma Programı	0	0,0	20	16,5	20	6,3
İnsan Kaynakları Yazılımı	1	0,5	8	6,6	9	2,8
Muhasebe Finans Yazılımı	49	25,0	68	56,2	117	36,9
Mühendislik Çizim Programları	7	3,6	13	10,7	20	6,3
Tasarım Yazılımı	3	1,5	6	5,0	9	2,9
Temel Office Yazılımı (Word, Excel vs.)	186	94,9	84	69,4	270	85,2
Üretim Yönetimi Yazılımı (üretim, kapasite, bakım vs.)+ERP	10	5,1	29	24,0	39	12,4
Ürün Geliştirme Yazılımı	3	1,5	4	3,3	7	2,2
Diğer	0		11	9,1	11	3,5

Tablo 7: Firmalarda Halihazırda Kullanılan Yazılımlar (Şanlıurfa)

Muhasebe Finans Yazılımları		Mühendislik Çizim Programları		Ürün Geliştirme Yazılımları		Proje Bazlı Yazılımlar	
Adet		Adet		Adet		Adet	
Datasoft	13	Autocad	3	Cnc	1	Özel Program	1
Akinsoft	10						
Loft Yazılım	3						
Logo	3	Solidworks	3	Özel Program	1	Solidworks	1
Mac Yazılımı	1						
Mikro Programı	1						
Netsis	7	Visual Basic	1	Picos	1	Solidworks	1
Özel Yazılım	8						
Zirve	4						
Temel Office Yazılımları (Word, Excel vs.)		ERP Yazılımları (Kurumsal şekilde yapılan kaynak planlaması)		Tasarım Yazılımları		Üretim Yönetimi Yazılımları (üretim, kapasite, bakım vs.)	
Adet		Adet		Adet		Adet	
Microsoft Office	186	Özel Yazılım	2	Özel Yazılım	1	Özel Yazılım	8
İnsan Kaynakları Yazılımları							
Adet							
Hummanon	1						

Tablo 8: Firmalarda Halihazırda Kullanılan Yazılımlar (Diyarbakır)

Muhasebe Finans Yazılımları		Ürün Geliştirme Yazılımları		ERP Yazılımları		Bulut Yazılımları	
Adet		Adet		Adet		Adet	
Logo	29	Adeko Pro	1	BSS	2	Efes Pro	1
Zirve	9						
Mikro Programı	8	Adobe	1	ERP	1		
Eta	6						
Akinsoft	5	Coreldraw	1	Gençerp	1	Motat	1
Luca	5						
Netsis	4	Firework	1	Netsis	1		
Uyum Soft	2						
Orka Yazılım	1	Solidworks	4	NOS	1	RD Client	1
Aras Maliyet	1						
Avakoza	1	WinProladder	1	SAP	1		
By-entegre	1	Fatek Plc.	1	Sentez	1	Turkcell	1
Efes Pro	1	Alphacam	1	Workcube	1	Ustapos	1
Finansman	1	Catia	1	Avakoza	1	VPN	1
Herofis	1	Xilog Plus	1	PMS	1		
Prosetwin	1						
SAP	1	Ottimo	1				
Sentez	1						
TekSoft Yazılım	1						
Temel Office Yazılımları (Word, Excel vs.)		Üretim Yönetimi Yazılımları		Tasarım Yazılımları		Mühendislik Çizim Programları	
Adet		Adet		Adet		Adet	
Microsoft Office	84	Perfect Cut	1	Adobe Photoshop	2	Autocad	11
				Alpacam	2	Logikal	1
		Threcolour	1	Patrol Management	1	3D Max	1
						Laztex	1
İnsan Kaynakları Yazılımları		Proje Bazlı Yazılımlar					
Adet		Adet					
Akinsoft	1	Tia Portal v14 plc.	1				
B2B	1						
Engoper	1	Zwcad	1				
Octopod	1						
PDKS	5						

Tablo 9: Firmalarda Halihazırda Kullanılan Yazılımlar (Toplam)

Muhasebe Finans Yazılımları		Ürün Geliştirme Yazılımları		ERP Yazılımları		Bulut Yazılımları	
Adet		Adet		Adet		Adet	
Logo	32	Solidworks	4	BSS	2	Efes Pro	1
Akinsoft	15			Özel yazılım	2		
Datasoft	13	CNC	1	ERP	1	Motat	1
Zirve	13						
Netsis	11	Özel Program	1	Gençerp	1	RD Client	1
Mikro	9						
Özel Yazılım	8	Picos	1	Netsis	1	Turkcell	1
ETA	6						
Luca	5	Adeko Pro	1	NOS	1	Ustapos	1
Loft Yazılım	3						
Uyum Soft	2	Adobe	1	SAP	1	VPN	1
MAC Yazılımı	1						
Orka Yazılım	1	Coreldraw	1	Sentez	1	VPN	1
Aras Maliyet	1						
Avakoza	1	Firework	1	Workcube	1	VPN	1
By-Entegre	1						
Efes Pro	1	Winproladder Fatek Plc.	1	Avakoza	1	VPN	1
Finansman	1						
Herofis	1	Alphacam	1	PMS	1	VPN	1
Prosetwin	1						
SAP	1	Catia	1	PMS	1	VPN	1
Sentez	1						
Teksoft Yazılım	1	Xilog Plus	1	PMS	1	VPN	1
		Ottimo	1				
Proje Bazlı Yazılımlar		Antivirüs Yazılımları		Mühendislik Çizim Programları		İnsan Kaynakları Yazılımları	
Adet		Adet		Adet		Adet	
Özel Yazılım	1	Eset	13	Autocad	14	Akinsoft	1
Solidworks	1	Kaspersky	2	Solidworks	3	B2B	1
Tia Portal v14 plc Yazılımı	1	Panda	1	Visual Basic	1	Engoper	1
Zwcad	1	SEP	1	LogiKal	1	Octopod	1
		Trend Micro	1	3D Max	1	PDKS	5
				Laztex	1	Humanon	1
Tasarım Yazılımları		Üretim Yönetimi Yazılımları		Temel Office Yazılımları (Word, Excel vs.)			
Adet		Adet		Adet			
Adobe Photoshop	2	Özel Yazılım	8	Microsoft Office	270		
Alpacam	2	Perfect Cut	1				
Patrol Management	1	Threecolour	1				
Özel Yazılım	1						

Şanlıurfa firmalarının %96,9'u en az 1 adet yazılım kullandığını belirtmiştir (190 firma). Firmaların %94,9'u temel office (Word, excel) yazılımı kullandığını belirtirken, %25,0'i en az 1 adet muhasebe finans yazılımı kullandığını belirtmiştir.

Temel office yazılımları ayrı tutulduğunda yazılım kullanım oranı %36,2'ye düşmektedir (71 firma).

Diyarbakır firmalarının %90,1'i en az 1 adet yazılım kullandığını belirtmiştir (109 firma). Firmaların %69,4'ü temel office (Word, excel) yazılımı kullandığını belirtirken, %56,2'si en az 1 adet muhasebe finans yazılımı kullandığını belirtmiştir.

Temel office yazılımları ayrı tutulduğunda yazılım kullanım oranı %67,8'e düşmektedir (82 firma).

Günümüzde dijital kanalların kullanımındaki artış (internet kullanımı, bulut teknolojisi, yapay zeka vb.) ile birlikte işletmelerin üretim ve verimliliklerini artıracak unsurların önündeki en büyük tehdit siber saldırılardır. Şanlıurfa'da görüşülen firmalarda en temel seviye sayılacak anti virüs yazılımlarının olmaması düşündürücüdür. Yeni döneme hazırlıklı olma adına firmaların bu konuda bilgilendirilmelerinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 10: Çalışmaya Katılan İşletmelerde İhtiyaç Duyulan Yazılımlar

Yazılım Türü	Diyarbakır		Şanlıurfa	
	Sayı (n)	Yüzde (%)	Sayı (n)	Yüzde (%)
Anti Virüs Koruma Programı	1	0,8	0	
Temel Office Yazılımları (Word, Excel vs.)	1	0,8	1	0,5
Bulut Yazılımı (veriye uzaktan erişim sağlayan yazılım)	1	0,8	0	
Üretim Yönetimi Yazılımı (üretim, kapasite, bakım vs.)+ERP Yazılımları	8	6,6	1	0,5
İnsan Kaynakları Yazılımları	2	1,7	1	0,5
Tasarım Yazılımları	3	2,5	0	
Ürün Geliştirme Yazılımları	4	3,3	0	
Mühendislik Çizim Programları	9	7,4	1	0,5
Muhasebe Finans Yazılımları	12	9,9	3	1,5
Diğer	3	2,5	0	
TOPLAM	44	36,3	7	3,5

Şanlıurfa firmalarının %3,5'i en az 1 adet yazılıma ihtiyacı olduğunu belirtmiştir (6 firma). Firmaların %1,5'i en az 1 adet muhasebe finans yazılımına ihtiyacı olduğunu belirtirken, 1'er firma, temel office yazılımı (Word, Excel vs.), üretim yönetimi yazılımı (üretim, kapasite, bakım vs.), İnsan kaynakları yazılımı ve mühendislik çizim programlarına ihtiyacı olduğunu belirtmiştir.

Anti virüs koruma programının ihtiyaç olarak belirtilmemiş olması düşünülmesi gereken konular arasında değerlendirilebilir.

Diyarbakır firmalarının %28,9'u en az 1 adet yazılıma ihtiyacı olduğunu belirtmiştir (35 firma). Firmaların %9,9'u en az 1 adet muhasebe finans yazılımına ihtiyacı olduğunu belirtirken, %7,4'ü mühendislik çizim yazılımına ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. %5,8'i ise üretim yönetimi yazılımı (üretim, kapasite, bakım vs.)+ERP yazılımına ihtiyacı olduğunu belirtmiştir.

Diyarbakır'da Şanlıurfa'da olduğu gibi anti virüs koruma programına olan ihtiyaç çok düşük olarak görülmektedir.

Tablo 11: Kullanılmayan, İhtiyaç Duyulan Yazılımlar (Şanlıurfa)

Muhasebe Finans Yazılımları		Temel Office Yazılımları (Word, Excel vs.)		Mühendislik Çizim Programları		Üretim Yönetimi Yazılımları (üretim, kapasite, bakım vb)	
Adet		Adet		Adet		Adet	
Akinsoft	1	Microsoft Office	1	Solidworks	1	Micro Star	1
Datasoft	1						
Zirve	1						
İnsan Kaynakları Yazılımları							
Adet							
Özel Program	1						

Tablo 12: Kullanılmayan, İhtiyaç Duyulan Yazılımlar (Diyarbakır)

Muhasebe Finans Yazılımları		ERP Yazılımları (kurumsal şekilde yapılan kaynak planlaması)		Mühendislik Çizim Programları		Ürün Geliştirme Yazılımları	
Adet		Adet		Adet		Adet	
Akinsoft	1	B2B Yazılımı	1	Alphacam	1	Alphacam	1
Dia Yazılım	1	CRM	1	Autocad	2		
Logo	2	ERP	1	Autodesk Maya	1	POM	1
Muhasebe	1	İş Yönetimi Yazılımı	1				
Netsis	4	SAP	2	Autodesk Maya	1		
Özel Program	1						
UyumSoft	1	V3-Nebim	1	Solidworks	5	Solidworks	2
Zirve	1						
Ürün Yönetimi Yazılımları (üretim, kapasite, bakım vb)		Antivirüs Koruma Programları		Temel Office Yazılımları (Word, Excel vs.)		Bulut Yazılımları	
Adet		Adet		Adet		Adet	
Özel Yazılım	1	Kaspersky	1	Microsoft Office	1	Bulut Yazılım	1
İnsan Kaynakları Yazılımları		Tasarım Yazılımları		Diğer Yazılımlar			
Adet		Adet		Adet			
İnsan Kaynakları	1	Autocad	2	Acronis True Image	1		
Özel Program	1	ADOBE	1	İş Akım Süreçleri-İnflow	1		
				Özel Program	1		

Tablo 13: Kullanılmayan, İhtiyaç Duyulan Yazılımlar (Toplam)

Muhasebe Finans Yazılımları		ERP Yazılımları (kurumsal şekilde yapılan kaynak planlaması)		Mühendislik Çizim Programları		Ürün Geliştirme Yazılımları	
Adet		Adet		Adet		Adet	
Akinsoft	2	B2B Yazılımı	1	Alphacam	1	Alphacam	1
Dia Yazılım	1	CRM	1				
Logo	2						
Muhasebe	1	ERP	1	Autocad	2		
Netsis	4						
Özel Program	1	İş Yönetim Yazılımı	1	Autodesk Maya	1	POM	1
UyumSoft	1						
Zirve	2	SAP	2	Solidworks	6	Solidworks	2
Datasoft	1	V3 Nebim	1				
Ürün Yönetimi Yazılımları (üretim, kapasite, bakım vb)		Antivirüs Koruma Programları		Temel Office Yazılımları (Word, Excel vs.)		Bulut Yazılımları	
Adet		Adet		Adet		Adet	
Özel Yazılım	1	Kaspersky	1	Microsoft Office	2	Bulut Yazılım	1
Micro Star	1						
İnsan Kaynakları Yazılımları		Tasarım Yazılımları		Diğer Yazılımlar			
Adet		Adet		Adet			
İnsan Kaynakları	1	Autocad	2	Acronis True Image	1		
Özel Program	2	ADOBE	1	İş Akım Süreçleri-Inflo	1		
				Özel Program	1		

Tablo 14: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Yazılım Konusunda Belirtilen İfadelere Katılma Durumu

		DİYARBAKIR		ŞANLIURFA		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yazılımlar Çok Pahalı Olduğu İçin Güncellemede Zorlanıyoruz	Katılıyorum	80	66,1	61	31,1	141	44,5
	Kararsızım	14	11,6	24	12,2	38	12,0
	Katılmıyorum	27	22,3	111	56,6	138	43,5
	Toplam	121	100,0	196	100,0	317	100,0
Virüs Yazılımları Çok Önemli Ancak Çok Pahalı	Katılıyorum	82	67,8	58	29,6	140	44,2
	Kararsızım	17	14,0	31	15,8	48	15,1
	Katılmıyorum	22	18,2	107	54,6	129	40,7
	Toplam	121	100,0	196	100,0	317	100,0
Ortak Kullanıma Uygun Yazılımların Maliyetini Düşürmek Adına Toplu Satın Alınması Firmalara Ekonomik Katkı Sağlar	Katılıyorum	98	81,0	58	29,6	156	49,2
	Kararsızım	12	9,9	39	19,9	51	16,1
	Katılmıyorum	11	9,1	99	50,5	110	34,7
	Toplam	121	100,0	196	100,0	317	100,0

“Yazılımlar çok pahalı olduğu için güncellemekte zorlanıyoruz” ifadesine Diyarbakır’daki işletmelerin %66,1’i katılıyor derken Şanlıurfa’daki işletmelerin %31,1’i katılıyor cevabını vermiştir.

“Virüs yazılımları çok önemli ancak çok pahalı” ifadesine Diyarbakır’daki işletmelerin %67,8’i katılıyor derken Şanlıurfa’daki işletmelerin %29,6’sı katılıyor cevabını vermiştir.

“Ortak kullanıma uygun yazılımların maliyetini düşürmek adına toplu satın alınması firmalara ekonomik katkı sağlar” ifadesine Diyarbakır’daki işletmelerin %81,0’i katılıyor derken Şanlıurfa’daki işletmelerin %29,6’sı katılıyor cevabını vermiştir. Bu oran tüm katılımcılar ortak alındığında %49,2’dir.

Tablo 15: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Öncesi ve Sonrası Satış Yöntemlerinin Önem Sırası (Şanlıurfa)

		ŞANLIURFA (Covid-19 Öncesi)		ŞANLIURFA (Covid-19 Sonrası)	
		Sayı	%	Sayı	%
Toptan	1. Sırada	194	99,5	192	99,5
	2. Sırada	0	0,0	0	0,0
	3. Sırada	1	0,5	1	0,5
	4. Sırada	0	0,0	0	0,0
	Toplam	195	100,0	193	100,0
Kendi Mağazamızdan Perakende Satış	1. Sırada	0	0,0	2	100,0
	2. Sırada	0	0,0	0	0,0
	3. Sırada	0	0,0	0	0,0
	4. Sırada	0	0,0	0	0,0
	Toplam	0	0,0	2	100,0
İnternet Satışı/Perakende	1. Sırada	1	100,0	0	0,0
	2. Sırada	0	0,0	1	100,0
	3. Sırada	0	0,0	0	0,0
	4. Sırada	0	0,0	0	0,0
	Toplam	1	100,0	1	100,0
İnternet Satışı/Toptan	1. Sırada	0	0,0	0	0,0
	2. Sırada	0	0,0	0	0,0
	3. Sırada	0	0,0	0	0,0
	4. Sırada	0	0,0	0	0,0
	Toplam	0	0,0	0	0,0

Şanlıurfa’daki firmalarda satış yöntemleri konusunda Covid-19 öncesi ve sonrasına göre önemli bir değişimin olmadığı görülmektedir.

Tablo 16: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Öncesi ve Sonrası Satış Yöntemlerinin Önem Sırası (Diyarbakır)

		DİYARBAKIR (Covid-19 Öncesi)		DİYARBAKIR (Covid-19 Sonrası)	
		Sayı	%	Sayı	%
Toptan	1. Sırada	87	90,6	75	86,2
	2. Sırada	6	6,3	7	8,0
	3. Sırada	1	1,0	3	3,4
	4. Sırada	2	2,1	2	2,3
	Toplam	96	100,0	87	100,0
Kendi Mağazamızdan Perakende Satış	1. Sırada	11	26,2	12	30,8
	2. Sırada	27	64,3	21	53,8
	3. Sırada	3	7,1	3	7,7
	4. Sırada	1	2,4	3	7,7
	Toplam	42	100,0	39	100,0
İnternet Satışı/Perakende	1. Sırada	1	6,3	4	23,5
	2. Sırada	5	31,3	4	23,5
	3. Sırada	9	56,3	7	41,2
	4. Sırada	1	6,3	2	11,8
	Toplam	16	100,0	17	100,0
İnternet Satışı/Toptan	1. Sırada	3	23,1	2	13,3
	2. Sırada	4	30,8	8	53,3
	3. Sırada	2	15,4	1	6,7
	4. Sırada	4	30,8	4	26,7
	Toplam	13	100,0	15	100,0

Diyarbakır'daki işletmelerde satış yöntemleri incelendiğinde;

Toptan satış firmaların önceliğinde %90,6 oranında birinci sırada gelirken, bu oranın Covid-19 sonrasında %86,2'ye gerilediği görülmektedir.

Kendi mağazasından perakende satış yöntemi Covid-19 öncesi %26,2 iken bu oran Covid-19 sonrasında %30,8'e yükselmiştir.

Diyarbakır'daki işletmelerde internetten perakende satış oranı Covid-19 öncesinde %6,3 iken bu oran Covid-19 sonrasında %23,5 ile birinci sırada tercih edilen yöntem olmuştur.

İnternet ortamından toptan satış yöntemi %23,1 oranında birinci sırada kullanılan yöntem olarak görülürken, bu oran Covid-19 sonrasında %13,3 oranında birinci sırada tercih edilen yöntem olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 17: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında TV Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim

		DİYARBAKIR		ŞANLIURFA		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
TV Reklamı	Arttı	4	3,3	2	1,0	6	1,9
	Azaldı	2	1,7	8	4,1	10	3,2
	Değişmedi	13	10,7	13	6,6	26	8,2
	Bulunmuyor	102	84,3	173	88,3	275	86,8
	Toplam	121	100,0	196	100,0	317	100,0

Diyarbakır ilindeki firmaların %84,3'ünün TV reklamını kullanmadıkları görülürken, %3,3'ünde ise TV reklamını kullanımının arttığı görülmektedir. Şanlıurfa'da ise işletmelerin %88,3'nün TV reklamını kullanmadıkları ve %4,1'inde ise TV reklamı kullanımının azaldığını belirttikleri görülmektedir.

Tablo 18: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında Radyo Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim

		DİYARBAKIR		ŞANLIURFA		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Radyo Reklamı	Arttı	0	0,0	1	,5	1	0,3
	Azaldı	1	0,8	12	6,1	13	4,1
	Değişmedi	7	5,8	14	7,1	21	6,6
	Bulunmuyor	113	93,4	169	86,2	282	89,0
	Toplam	121	100,0	196	100,0	317	100,0

Diyarbakır ilinde firmaların %93,4'ünün, Şanlıurfa ilinde ise %86,2'sinin radyo reklamını kullanmadıkları görülmektedir. Buna ilaveten Şanlıurfa'da firmaların %6,1'nin radyo reklamı kullanımını azalttığı tespit edilmiştir.

Tablo 19: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında Gazete/Dergi Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim

		DİYARBAKIR		ŞANLIURFA		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Gazete /Dergi Reklamı	Arttı	4	3,3	5	2,6	9	2,8
	Azaldı	4	3,3	5	2,6	9	2,8
	Değişmedi	14	11,6	9	4,6	23	7,3
	Bulunmuyor	99	81,8	177	90,3	276	87,1
	Toplam	121	100,0	196	100,0	317	100,0

Diyarbakır ilinde firmaların %81,8'inin, Şanlıurfa ilinde ise firmaların %90,3'ünün gazete/dergi reklamını kullanmadıkları görülmektedir.

Tablo 20: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında İnternet Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim

		DİYARBAKIR		ŞANLIURFA		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İnternet Reklamı	Arttı	6	5,0	4	2,0	10	3,2
	Azaldı	5	4,1	5	2,6	10	3,2
	Değişmedi	19	15,7	12	6,1	31	9,8
	Bulunmuyor	91	75,2	175	89,3	266	83,9
	Toplam	121	100,0	196	100,0	317	100,0

Diyarbakır ilinde firmaların %75,2'sinin, Şanlıurfa'da ise %89,3'ünün internet reklamını kullanmadıkları görülmektedir.

Tablo 21: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında Sosyal Medya Kanalları Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim

Sosyal Medya Kanalları	DİYARBAKIR		ŞANLIURFA		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Arttı	16	13,2	3	1,5	19	6
Azaldı	4	3,3	11	5,6	15	4,7
Değişmedi	27	22,3	6	3,1	33	10,4
Bulunmuyor	74	61,2	176	89,8	250	78,9
Toplam	121	100	196	100	317	100

Diyarbakır ilinde firmaların %61,2'sinin, Şanlıurfa'da ise %89,8'inin sosyal medya kanalları aracılığıyla reklam yöntemini kullanmadıkları görülmektedir. Diyarbakır'da Covid-19 sonrasında sosyal medya kanalları aracılığı ile pazarlama yapan firma sayısında %13,2'lik artış gerçekleşmiştir. Şanlıurfa'da azalış artıştan daha yüksek oranda seyretilmiştir.

Tablo 22: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sonrasında Afiş/Billboard Reklamı Kullanımında Meydana Gelen Değişim

		DİYARBAKIR		ŞANLIURFA		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Afiş / Billboardlar	Arttı	4	3,3	3	1,5	7	2,2
	Azaldı	4	3,3	6	3,1	10	3,2
	Değişmedi	20	16,5	10	5,1	30	9,5
	Bulunmuyor	93	76,9	177	90,3	270	85,2
	Toplam	121	100,0	196	100,0	317	100,0

Diyarbakır ilinde firmaların %76,9'unun, Şanlıurfa'da ise %90,3'ünün afiş/billboard aracılığıyla reklam verme yöntemini tercih etmedikleri görülmektedir. Bu metotla reklam vermede Covid-19 sonrası dönemde kayda değer bir değişim meydana gelmemiştir.

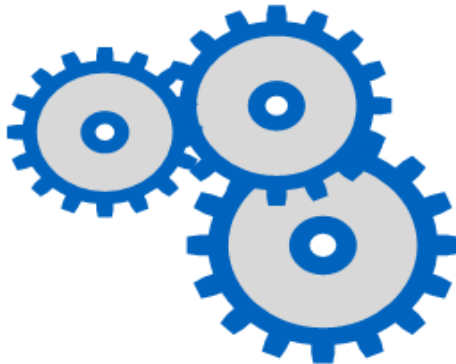
Tablo 23: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Sürecinde Mevcut Yazılımları Kullanım Sıklığı (Artış / Azalış) Durumu

		DİYARBAKIR		ŞANLIURFA		TOPLAM	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Covid-19 Sürecinde Mevcut Yazılımları Kullanma Sıklığınız Değişti mi?	Arttı	10	8,3	9	4,6	19	6,0
	Azaldı	12	9,9	10	5,1	22	6,9
	Değişmedi	99	81,8	177	90,3	276	87,1
	Toplam	121	100,0	196	100,0	317	100,0

Diyarbakır'da işletmelerin %8,3'ü mevcut yazılımları kullanma sıklığında artış olduğunu belirtirken, bu oran Şanlıurfa'da %4,6 olarak gerçekleşmiştir. Buna ilaveten Diyarbakır'daki işletmelerin %9,9'unun ve Şanlıurfa'daki işletmelerin %5,1'inin yazılım kullanma sıklıkları değişmemiştir.

Toplamda Covid-19 sürecinde mevcut yazılımları kullanma sıklığında dikkat çeken bir değişim bulunmamaktadır. Kullanım sıklığının azaldığını söyleyenlerin oranı %6,0 kullanım sıklığının arttığını söyleyenlerin oranı %6,9 ve kullanım sıklığında bir değişim olmadığını söyleyenlerin oranı %87,1'dir.

Şekil 3: Çalışmaya Katılan İşletmelerde Covid-19 Nedeniyle Alınan Yazılımlar

Diyarbakır'daki firmaların %5,0'i (6 firma) Covid-19 nedeniyle yeni bir yazılım aldığını belirtmiştir. Bu 6 firmadan 1 tanesi 2 ayrı yazılım aldığını belirtirken geri kalan 5 tanesi 1 adet yazılım aldığını belirtmiştir. Şanlıurfa'daki firmalar ise Covid-19 nedeniyle herhangi bir yazılım almadıklarını belirtmiştir.

Tablo 24: Covid-19 Döneminde Alınan Yazılımlar

Yazılım Adı	
Uyum Soft	Muhasebe Yazılımı
Logo	Muhasebe Yazılımı
Güvenlik Duvarı	Bilgisayar Koruma Programı
E-connect	Muhasebe Yazılımı
E-irsaliye	E-irsaliye
Alpacam	Muhasebe Yazılımı
Adobe	ERP Yazılımı

*Firmaların yazılım ücretlerini paylaşma konusunda istekli olmadıkları gözlenmiştir

3. ÖZET VERİLER

3.1. Faaliyet Süreleri

Şanlıurfa'da görüşülen tüm firmaların ortalama faaliyet yılı ve buldukları OSB'deki faaliyet süreleri birbirine çok yakındır. Kuruluşundan itibaren OSB'de faaliyet gösterdiğini söyleyen firma sayısı oldukça fazladır. Diyarbakır'daki firmaların faaliyet süreleri incelendiğinde birçok firmanın uzun yıllardır sektörde olduğu (Ortalama 13,6 yıl), buna karşın OSB'deki faaliyet sürelerinin oransal olarak daha kısa olduğu görülmüştür (ortalama 7,4 yıl).

3.2. Teknoloji Kullanımı

Firmaların bilgisayar ve internet kullanım oranları yüksektir. Bilgisayar kullanım oranları muhasebe birimlerinde yüksekken üretim birimlerinde düşüktür.

3.3. Yazılım İhtiyacı

Firmaların yazılım ihtiyaçları düşüktür. Firmaların yoğun bir biçimde yazılım kullanıyor olmalarının bu duruma etkisi olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bilgisayar ve yazılım teknolojisinin üretim ve satış aşamasında sağlayacağı yenilik ve avantajlar konusunda farkındalıklarının eksik olduğu söylenebilir.

3.4. Kullanılan Yazılımlar

Şanlıurfa'da muhasebe yazılımları içinde en çok tercih edilen yazılımlar Datasoft ve Akınsoft'tur. Yoğun olmamakla birlikte en çok ihtiyaç duyulan yazılım türleri muhasebe finans yazılımlarıdır.

Diyarbakır'da muhasebe yazılımları içinde en çok tercih edilen yazılım LOGO'dur. En çok ihtiyaç duyulan yazılım türleri; muhasebe yazılımları, çizim programları ve ERP (Kurumsal şekilde yapılan kaynak planlaması) yazılımlarıdır. Yazılım markaları tercihleri çeşitlilik göstermektedir.

4. ÖNERİLER

Güvenlik; Anti virüs yazılımları başta olmak üzere güvenlik yazılımlarının kullanımının az olduğu görülmektedir. Dijitalleşen dünyada suç biçimleri de evirilmektedir. Günümüz koşullarında siber suçların artması özellikle bankacılık işlemi yapan firmalarda siber tedbirler alma gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Firmaların bu konuda bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar önerilmektedir.

Güvenli internet; Kullanmamalarına rağmen firmaların güvenlikle ilgili yazılımları ihtiyaç olarak görmemeleri irdelenmeye açık bir konudur.

Satış kanalları; Firmaların internet satış kanallarına çok fazla eğilim göstermedikleri daha çok geleneksel satış kanallarını kullandıkları görülmektedir. Nedeni irdelenmeli ve eğer bunun nedeni bilgi eksikliği ise konu ile ilgili firmalara destekleyici eğitimler verilmelidir.

Sosyal medya; İnternet satış kanallarında da olduğu gibi sosyal medya kullanımında da firmaların etkin olmadığı görülmektedir. Günümüzde sosyal medya kanalları firmanın sadece müşteri portföyünü veya satışlarını arttırmak için değil firmanın algı ve imajını da güçlendirebilecek bir mecra haline gelmiştir. Bu bağlamda firmalara sosyal medya kullanım eğitimi verilerek bilinç oluşturulabilir.

Yazılımlar; “Ortak kullanıma uygun yazılımların maliyetini düşürmek adına toplu satın alınması firmalara ekonomik katkı sağlar” ifadesine Diyarbakır’daki işletmelerin %81,0’i katılıyorum derken Şanlıurfa’daki işletmelerin %29,6’sı katılıyorum cevabını vermiştir. Bu oran tüm katılımcılar ortak alındığında %49,2’dir. Firmaların en fazla muhasebe ve mühendislik çizim programlarına ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Günümüzde firmalar için önemli yazılım türü olmasına karşın bulut yazılım ihtiyacı ile ilgili bir veri elde edilememiş olması düşündürücüdür. Bu konuyla ilgili firmaların yeterli bilgiye sahip olmadığı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

1. <https://blog.bilisimegitim.com/yazilim-nedir/>
2. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/317875>
3. <http://paragonteknoloji.com/dunyada-ve-turkiyede-yazilim-sektoru>
4. <http://www.ajansbt.com/turkiyede-dunyada-yazilim-sektoru.html>
5. <https://www.sabah.com.tr/teknokulis/haberler/2015/10/14/korsan-yazilim-orani-dunyada-43-turkiyede-60>
6. <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/consulting/yeni-nesil-teknolojilerin-Covid-19-mucadelesindeki-onemi.pdf>